

Mithat Şen

Galeri Nev

1995

(Sergi Kataloğu)

Metin: Orhan Koçak

Mithat Şen'in imgesi dönüyor ve dönüşüyor. Bu imge, irili ufaklı yuvarlaklardan oluşan bu konfigürasyon, dizisel bir mantığı izlercesine dönüşürken, imgenin doğasıyla ilgili bazı soruları da gündeme getirecektir. Nedir imge? Görünüştür, öncelikle; bir şeyin görünmesidir. Ama daha bu noktada bir çatallaşma başlar, bir ikilik çıkar ortaya: Şey ve görünüşü. Öyleyse nedir Şen'in "şey"i? Bir dış nesne değildir; bir figürdür ama herhangi bir doğal nesneyi temsil etmez. Şey ve görünüşü ikiliğiyle ilişkili olan "aslı ve sureti" karşılığını da sorunlaştırır Şen'in yapıtı. Bu resimler "asıl" ve "köken" gibi kavramları yok etmeksizin askıya almışlardır. Burada kökenden değil, *başlangıçtan söz* edilebilir olsa olsa: Bu dönen dönüşen imgenin başlangıcında, bir yatan kadın figürünün, bir çıplak gövdenin bulunduğunu biliyoruz. Şen'in 80'lerde yaptığı bazı resimlerde daha belirgindir bu gövde. Ama metafizik köken düşüncesiyle tarihsel başlangıç kavramı arasındaki fark da burada ortaya çıkar: Köken, gerçek anlamıyla dönüşüme ve sürece izin vermeyen bir kavramdır; sonra olan her şey üzerine hak iddia eder, yeniye eskiye indirger:

Her şey aslında çoktan olup bitmiştir. Oysa Şen'in figüründe bir deneysellik görülür: Kendi geçmişinde (kökeninde, "programında") bulunup bulunmadığını bilemeyeceğimiz bir niteliği arıyor gibidir. Bu yüzden, sözcüğün dar anlamıyla dizisel olduğu da söylenemez. Dizisellikte, arayışın yanında bir tür yazgısallık da vardır: Süreç içinde denenebilecek bütün olasılıklar, çıkış noktasınca belirlenmiştir. Şen'in resimlerinde böyle bir yazgısallık yok: O figür, denediği renk ve konfigürasyon duraklarının bazılarına hiç uğramayabilirdi - gelecekte nerelere konaklayacağı da şimdiden belli değildir.

Şen'in imgesi, bir dış gerçeğin soyut sureti değil. Ama yine de bir aslın sureti sayamaz mıyız bu imgeyi, bu kez dışsal değil içsel bir nesnenin görünüşü sayamaz mıyız? *Bir* travmanın, kökensel bir ruhsal deneyimin olaydan sonra yeniden yaşanması ve düzenlenmesi olarak göremez miyiz?

Psikolojik bir yorumu davet eden bir yoğunluk elbette vardır Şen'in resimlerinde: O yoğun ısrar, saldırganlık ve şefkat deneyimlerini düşündüren o parçalama ve yeniden birleştirme tutkusu... Bunlar, bir ruhsal mekânın açıldığı izlenimini de verebilir resme bakan kişiye. Ama bu noktada dikkatli olmak gerek: Psikolojik yorumla Şen'in yapıtı arasındaki ilişki çift yönlüdür: Yorum yapıtı anlamlandırabilir, ama kurulan yorum çerçevesini anlamlı bir anlatıya dönüştüren de yine yapıtın kendisidir. Ve belki ikincisi daha çok geçerlidir. Üstelik Şen, her türlü dışavurumsal jestten de kaçınır; modern resmin (Soyut Dışavurumcular da dahil) bütün bir yanını oluşturan duygu ve anlam tellallığından uzak durmak için harcanan bilinçli çaba, belki de bu resmin en önemli "ruhsal" öğesidir. Ama psikolojik yorumun zaafı asıl şurada ortaya çıkar: Yapıtın açtığı *zihinsel ve teknik s* orunları unutturmak, imgenin doğası, böyle bir sorun. Şen'in imgesinin dışsal bir nesnenin üsluplaştırmasından mı türediği, yoksa bir iç deneyimi mi temsil ettiği sorusundan daha önemli olan, bu resmin *imgeye ne yaptığıdır*.

İ m g e, çoğu zaman duyuşallıkla birlikte düşünölmüştür. Kendisi burada olmayan bir şeyin bütün duyuşal özellikleriyle (rengi, dokusu, sesi, tınısı, vb) anımsanması ve zihinde temsil edilmesi olarak tanımlanır. Duyusal doluluk, Romantizmden beri modernist sanatın kurucu ilkelerinden biri olmuştur. Maleviç'in rengi ve organik biçimi reddeden resmi bile reddettiği bütün o duyuşal fonun önünde anlam kazanır. Ama bu imge anlayışının örtmeye, unutmaya çalıştığı bir gedik hep var: İmge, varlığın sadece duyuşal anısı değildir; aynı zamanda *gölgesidir*. "Bir varlık," diyor Emmanuel Levinas, "hem kendini kendi hakikati içinde gösteren şeydir, hem de kendine benzer, kendi imgesidir. Asıl (orijinal) sanki kendinden biraz uzakta duruyormuş gibi verir kendini, sanki kendini bizden çekiyormuş, alıkoymuş gibi; varlığın içinde bir şey, varlığın gerisinde kalıyordur sanki." imge görünüşdür, görünüşse benzeyiş, bir şeyin kendine benzeyişi. Bir ilişkidir bu; ve her ilişki gibi bir kopma olasılığını, iki şey arasında bulunan bir boşluğu, bir mesafeyi de içerir. Görünüşün ve her türlü benzeyişin yitirildiği hipotetik bir an hep vardır; ve bu anın bilgisi, imgenin *daha en başından beri* nasıl da çelimsiz bir olasılık olduğunu hissettirir. Mithat Şen'in son beyazları da hem kendi figürünü hem de bütün bir modernist imgeyi yok olma olasılığıyla yüzleştikleri eşikte yakalıyor. Resimlerin sezdirdiği o suskun dehşet, temsil edilen herhangi bir yaşanmış ruhsal deney kadar, bu "teknik" olasılıkla *da* ilgili. Deneysellikten ve arayıştan söz etmiştik: Bunun ancak yoklukla yüzleşmek pahasına sürdürülebileceğini de düşündürüyor bu resimler.

Orhan Koçak